

STOCKHOLMS POSTKLUBB

EN HUNDRAÅRING SOM LEVER VIDARE

Av Arne Karlsson

I april 1977 fyllde Stockholms Postklubb 100 år. Det är en akttningsvärd ålder, och klubben har naturligtvis högtidlighållit jubileet, men det har skett utan yttre åthävor. Klubben gör inte stort väsen av sig, men kanske kan en återblick på dess hundraåriga historia ändå vara av ett visst intresse för läsarna av *Posttryttaren*. Återblicken sker genom plock ur en historik som har skrivits för klubbens medlemmar inför jubileet.

Klubbens historia börjar alltså 1877, då Oskar II var kung i Sverige och Norge, då Louis de Geer var statsminister och då tvåkammarriksdagen hade funnits i tio år. Chef för Postverket var Adolf Wilhelm Roos. Han hade tillträtt 1867, och under hans första tio år som generaldirektör hade stora saker hunnit hända. Den gamla organisationen med posthemman på landsbygden hade upphört, och på kort tid hade en mängd postanstalter inrättats, de flesta av den nya typ som kallades poststationer. Lantbrevbäringen var på väg att introduceras. Vi hade fått nya försändelseslag — trycksaker, varuprov och brevkort. Posten hade börjat förmedla pengar genom postanvisningar och postförskott, postabonnemang på tidningar hade införts, och vi hade fått en allmän poststadga, även om den ännu inte hette så. Också på det internationella planet hade viktiga förändringar skett. Världspostföreningen hade bildats 1874, och några år tidigare hade vi i praktiken fått en skandinavisk postunion.

Vid en omorganisation 1863 hade Generalpoststyrelsen indelats i två departement, kansli- och kameraldepartementen. Vid en ny omorganisation 1873 infördes beteckningen byrå i stället för departement, och utöver kansli- och kameralbyråerna bildades en trafikbyrå.

Någon regional organisation i nutida mening fanns inte vid denna tid i Postverket. Den distriktsförvaltning som fanns gällde järnvägsposten. Sedan 1873 fanns tre resepostinspektörer, i Södra, Västra och Centrala distrikten. En verklig regional indelning med distriktsförvaltningar kom först på 1890-talet.

Det fanns emellertid postdirektörer. Det var föreståndarna för de tre postkontoren av den högsta klassen, postkontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö, som hade den titeln. I Stockholm fanns fortfarande bara ett

postkontor, som dock hade några filialer. År 1875 hade postkontoret flyttat från Lilla Nygatan, dvs nuvarande Postmuseum, till Rödbodtorget nära Tegelbacken.

Postdirektör i Stockholm var Pontus Winroth. Han hade förut varit departementschef i Generalpoststyrelsen och som sådan kollega till Adolf Wilhelm Roos, innan denne blev generaldirektör. Och med Pontus Winroth är vi framme vid Stockholms Postklubb, för det var på förslag av Winroth som Postklubben bildades år 1877.

Postklubben höll sitt första sammanträde den 12 april detta år på Restaurant de France, Stora Nygatan 5. Protokollet från det sammanträdet kan förtjäna att återges i sin helhet:

Protokoll, hållet vid sammanträde mellan tjänstemännen vid Stockholms postkontor den 12 april 1877.

Sedan Postdirektören, Herr Departementschefen m. m. P. F. T. Winroth, genom utfärdad rundskrifvelse, inbjudit samtliga vid Stockholms postkontor anställde tjänstemän till en sammankomst för att diskutera frågan rörande ett länge känt behof af stiftandet af en postklubb, »hvarigenom

Postklubbens grundare postdirektör Pontus Winroth.

tjenstemännen skulle beredas både nöje och nytta af att utom under arbetstimmarne i en förtroligare krets af kamrater sammanvara för att utbyta tankar, afnöta skrankorna mellan kontorets olika afdelningar och samspråka om hvad för göromålens fullgörande till Kongl. Generalpoststyrelsens och allmänhetens belåtenhet kunde vara af behofvet påkalladt», och denna inbjudning nästan mangrant hörsammats af kontorets personal, öppnades sammanträdet af Herr Postdirektören samt fattades följande preliminära beslut:

bildandet af en postklubb, som under vintermånaderna borde sammanträda hvarje lördags afton kl. 7 e.m. och upplösas före kl. 12 e.m., hwaremot under sommarmånaderna blott en sammankomst i månaden borde ega rum och då helst genom företagen utflykt till lämpligt ställe bland hufvudstadens omgifningar, som af klubbens ordförande kommer att bestämmas och ledamöterna genom anslag å samtliga afdelningar inom kontoret samt tillkännagifvande i »Postala notiser» meddelas;

att vinnande af inträde såsom ledamot i postklubben är medgifvet hvarje vid Stockholms postkontor anställd ordinarie eller e.o. tjänsteman, hvilket, med anledning af derom gjord framställning, förklarades äfven böra utsträckas till tjänstemän inom Kongl. Generalpoststyrelsen och postinspektionen i Centrala järnvägspostdistriktet med underlydande resepostexpeditörer hvarjemte det för var och en till hufvudstaden ankommande resande postman skulle stå öppet att, om han så önskar, såsom gäst i postklubben vinna inträde;

att för bestridande af utgifter för lokal m. m. en månatlig afgift af 50 öre för kontrollörer samt tjänstemän af motsvarande och högre grader inom Kongl. Generalpoststyrelsens kontor och 25 öre för öfriga ledamöter borde erläggas, hvarförutom Postdirektören förklarade sig villig bidraga med 4 kronor i månaden;

att klubbmästaren, som har till åliggande att ombesörja arrangementerna, hvad angår förtäring, väljes vid hvarje föregående sammankomst till den derpå följande.

Till ordförande valdes med aclamation Herr Postdirektören P. F. T. Winroth, till vice ordförande Herr Revisor S. W. Sundius och till skattmästare Kontorsskrifvaren Gustaf Wigren samt till klubbmästare för nästa sammankomst Kontorsskrifvaren Rollin.

Härefter afslutades öfverläggningarne och nästa sammankomst utsattes till lördagen den 21 april.

in fidem

Gustaf Wigren

Protokollet från nästa sammanträde var mera kortfattat:

den 21 april 1877

Vid sammanträde denna dag förekommo ej några postala eller klubbens angelägenheter rörande förhandlingar, utan tillbragtes aftonen under muntert samspråk, hvarefter innan uppbrott gjordes skreds till val af klubbmästare för nästa sammankomst den 28 dennes och hvartill aktuarien Hugo Winroth blef utsedd.

in fide

Gustaf Wigren

Redan dessa två första protokoll säger en hel del om Postklubben. Av det första kan man utläsa vad klubben syftar till, vilka som kan vara medlemmar m m, sådant som i stort sett står sig än i dag, även om det nu skulle uttryckas annorlunda. I det andra nämns det som kanske är det mest väsentliga, det som alltid försiggår i klubben — den muntra samvaron. Det enda formella man företog sig den kvällen var att man såg till att man hade en klubbmästare inför nästa sammankomst.

Till en början hade klubbmedlemmarna ambitionen att träffas ofta, och man lyckades också hålla ganska täta sammanträden. Entusiasmen och optimismen är ju gärna stora när en förening är nybildad. Men så småningom blev sammanträdena glesare, och till slut blev det både kutym och regel att man samlades två gånger per år, en gång på våren, då man höll årsmöte, och en gång på hösten.

På sammanträdet den 28 april 1877 diskuterades stadgar för klubben. Postinspektör Ehrenholm ansåg »att inga stadgar alls borde finnas, hvilken mening v. ordföranden Herr Revisor Sundius äfven ansåg sig böra biträda, dock endast därhän, att han alltid önskade vissa föreskrifter rörande ekonomin och ordningens upprätthållande.» Stadgar blev det emellertid. De antogs den 12 maj 1877 men har senare reviderats. Stadgarna har blivit både en grund för och ett bestående av den kutym som har utbildats i klubben.

Pontus Winroth var ordförande i klubben i åtta år, fram till februari 1885. När han avgick utsågs han till klubbens förste hedersledamot, vilket var mer än väl befogat. Inte nog med att han var klubbens grundare och dess förste ordförande. Han ägnade över huvud stort intresse åt klubben, och han offrade ekonomiskt åt klubben och dess medlemmar. Han instiftade en fond, från vars avkastning skulle »utdelas gratifikationer eller understöd åt deraf i behof varande klubbledamöter eller deras efterlevande». Fonden instiftades redan första året, och grundplåten var 500 kronor, ett efter den tidens förhållanden aktningsvärt belopp. Under de följande åren skänkte Winroth vid flera tillfällen ytterligare pengar till fonden.

Och fonden hade sin betydelse. Gång på gång ser man anteckningar i klubbens protokoll att pengar skänkts antingen till någon medlem som råkat i ekonomiska svårigheter på grund av sjukdom eller till efterlevande till en medlem som avlidit. Sådana gåvor förekom ett stycke in på 1920-talet.

Från klubbens sammanträde den 10 oktober 1879 finns bl a antecknat: »inlemnades af Extra biträdet Aug. Bergman en skriftligen affattad motion om inrättande genom postklubbens försorg af en af posttjenstemännen sjelfva underhållen spisningslokal. Härvid uppdrogs åt motionären att tillsammans med några andra bland klubbens ledamöter, hvilka han sjelf egde att utse, utarbete ett förslag, angående sättet hvarpå han ansåg att det uti motionen nämnda mål skulle ernås.»

Bergmans eventuella bemödanden har inte lämnat några spår efter sig. Sedan länge har Posten personalmatsalar i Stockholm, men de har inte tillkommit genom Postklubbens medverkan. Men vad Bergman främst avsåg med sin motion var väl att klubben skulle få en permanent lokal, och så har det inte blivit, vilket det knappast finns anledning att beklaga.

Klubbens första sammanträde hölls, som förut nämnts, på Restaurant de France i Gamla Stan, en restaurang som inte längre finns. Kanske utnyttjades den lokalen vid fler tillfällen under de följande åren. Det vet vi inte, för klubbens protokoll nämner till en början inte var sammanträdena ägde rum. Men från och med sammanträdet den 28 januari 1882, som hölls på Bacchi Vapen, är lokalen alltid nämnd. Det är en lång rad av namn på restauranger i huvudstaden och dess närhet som drar förbi när man läser protokollen. De flesta av restaurangerna finns fortfarande kvar, men en del har försvunnit, och det är kanske de som inte längre finns som är mest intressanta, historiskt och från kuriosasynpunkt: Hotell Rydberg, Hotel du Nord, Restaurant Bernadotte, Öfre Tivoli, Jones Restaurant, Fjäderholmarne, Hotell Kronprinsen, Fenixpalatset, Rosenbad, Grå Kvarn (på Söder).

Vad har man då haft för sig i Postklubben under 100 år? Vi har redan betonat den muntra samvaron, men den har inte uteslutit inslag av allvar. Det är ju för övrigt svårt att dra en gräns mellan det allvarliga och det nöjsamma. Det har förekommit många intressanta föredrag och kåserier som inslag i sammankomsterna, och det har blivit tradition att ordföranden i regel i sitt anförande berör några för Postverket aktuella och viktiga frågor. På senare tid har sammankomsterna ofta inletts av ett studiebesök av något slag.

Men mest har det ändå varit fråga om trivsam och nöjsam samvaro. Därtill bidrar alla närvarande mer eller mindre, men klubben har också så gott som alltid haft speciella underhållare, ibland av professionell klass.

Tyvär är protokollen från de första decennierna i regel ganska knapphändiga och nämner mera sällan något som tilldrog sig utanför det formella och som egentligen var det viktigaste. Vi får emellertid bl a veta att det år 1878 fanns en särskild sångförening inom klubben, ledd av kontorsskrivaren och musikediktören Johan Ferdinand Decander. Och i ett protokoll från 1906 talas om »de så väl kända, ypperliga sångarne Herrar Rehnberg och Palmcrantz» och den »utmärkte pianisten, Postexpeditör Sjögren». Mera konsekvent börjar underhållningsinslagen nämnas i protokollen först från och med år 1921, och då är det en speciell herre som nämns vid namn: »Sånger till luta föredrogs af postexp. P. Nordström under lifliga applåder.»

Pelle Nordström var, som väl många litet äldre läsare minns, en professionell artist, som bl a uppträdde ganska ofta i radion på 30-talet. Han agerade gärna och gratis hos Postklubben, och det var inte många sammankomster som han försummade. Ibland uppträdde han hos klubben kort innan han måste ge sig iväg till ett annat engagemang, vid andra tillfällen uppenbarade han sig sent efter uppträdande på ett eller flera andra håll i Stockholm. Sista gången han deltog var den 25 maj 1962 vid klubbens 85-årsjubileum.

På 20-talet hade klubben inte bara en »hovsångare», Pelle Nordström, utan också en »hovpoet», L Th Bäckström och en »hovkapellmästare», Patrik Vretblad. Bäckström diktade ofta bordsvisor, särskilt till höstsammanträdena, som under ganska många år bestod av gåsmiddagar.

Det har funnits flera artister inom Postklubben. Vi skall bara nämna några: sångaren Arne Rosén, visslaren Elis Reineck, imitatören Eric Engström och trollkarlen Ulf Mörling. Utöver dem har det bl a funnits gluntsångare i flera olika kombinationer.

Låt oss fortsätta med att göra litet axplock av olika karaktär från klubbens protokoll.

År 1886 nämns för första gången att Postverkets chef gästade klubben. Det var Adolf Wilhelm Roos som då var generaldirektör, och hans besök tycks ha haft samband med att man då firade Postverkets 250-årsjubileum. Även Roos' eferträdare, Edvard von Krusenstierna, besökte klubben. Det skedde första gången i mars 1891, och han blev då vald till hedersledamot. På hösten samma år var han åter närvarande, nu tillsammans med cheferna för de danska och norska postverken.

I november 1893 beslöt man att »nästa sammanträde äfven må bevistas af damer». Det sammanträdet ägde rum i mars 1894, och damerna var »qvinliga postfunktionärer och anhöriga till klubbens ledamöter». De skulle »åt samqvämet gifva en behaglig omvexling». »Sålunda uppfördes en liten väl bekant teaterpjäs, Mohrens sista suck, exeqverades sång och musik af

Från Postklubbens 40-årsjubileum 1917.

amatörer och icke-amatörer och saknades naturligtvis ej heller ett stycke fin de siècle nöje. Då dertill lägges dans i många hvarf och långa banor, tycktes de flesta anse dagen glad och var dermed målet vunnet.»

Trots det positiva eftermälet dröjde det länge innan några damer på nytt blev inbjudna.

Av första världskrigets vedermödor märks ingenting i klubbens annaler. Detta beror inte på oberördhet och okänslighet hos klubbens medlemmar utan därpå att protokollen vid den tiden aldrig berörde situationen i samhället och i världen.

Den 27 maj 1922 var mötesplatsen för första gången Hotell Foresta på Lidingö. Klubben hade en utländsk gäst: herr Oberpostinspektör Kurt Belling från Tyskland. Sammanträdet i november 1923 på Rosenbad »hedrades med besök av lärare och elever i den högre administrativa postkursen, vilka vid tolvtiden kommo för att dricka en bägare med Stockholmskolleger». Det blev sedan en tradition att den administrativa kursen gästade Postklubben. Det som på 20-, 30- och 40-talen kallades administrativ kurs var en form av fortbildning. Den grundutbildning som i dag kallas administrativ kurs hette på den tiden postassistentkurs.

I maj 1926 hölls sammanträdet på Nyloftet på Skansen, och då var den nye generaldirektören Anders Örne med för första gången. Han blev sedan en trogen gäst hos Postklubben. På hösten samma år deltog bl a förste

intendenten Johannes Rudbeck — under 20 år chef för Postmuseum — och han återgav iakttagelser från ett besök i USA. Där rådde ju vid den tiden totalt spritförbud, men alla restriktioner till trots kunde man »fäga sina gäster med alkoholstarkt isvatten, serverat i kaffekoppar».

Den 28 maj 1927 firade Postklubben sitt 50-årsjubileum på Nyloftet. Inför jubileet hade styrelsen diskuterat om jubileumssammanträdet skulle stå öppet för kvinnliga postanställda och för medlemmarnas kvinnliga anhöriga. Man beslöt emellertid att avstå från kvinnligt deltagande, dels av ekonomiska skäl, dels för att sammanträdet därigenom skulle få en helt annan karaktär än vanligt.

Den 25 maj 1935 på Stallmästargården var postmästaren i Reykjavik, Baldvinsson, gäst. Sven Svenmarck kåserade om dagar och nätter i Saar. Det hade varit folkomröstning i Saar-området i Nationernas Förbunds regi, och Svenmarck hade varit där som fältpostmästare.

Den 29 maj 1937 på Mosebacke var det premiär för klubbens heders-tecken, detta med anledning av att klubben fyllde 60 år. Ordföranden Gunnar Lager sade »att det skulle placeras framför andra ordenstecken, och den som icke tyngdes av andra nådevedermälen fick sätta det, där det bäst passade.»

Den 25 november 1939 träffades Postklubben under parollen »som vanligt». Andra världskriget hade ju börjat. Sammanträdet slutade med att man sjöng Du gamla du fria. Men det var inte riktigt som vanligt, och det blev det inte heller. Vårsammanträdet 1940 inställdes, likaså höstsammanträdet 1941, vårsammanträdet 1942 och höstsammanträdena 1943 och 1944. Vid höstsammanträdet 1942 hyllade både Lager och Örne i sina tal friheten som ett omistligt värde. Underhållaren Pelle Nordström sjöng bl a Evert Taubes Sjösalavals, som var ny för året.

Vid sammanträdet den 22 maj 1943 på Foresta var två norska flyktingar och kolleger närvarande. Gunnar Lager sade i sitt tal att »vi följa med kärlek och beundran vårt norska broderlands öden». Sekreterare Arntzen tackade för den gästfrihet som visades honom och sekreterare Nielsen. I nöden lärde de känna sina vänner, först i Norge, nu också i Sverige. Arntzen och Nielsen var med också vid ett par följande sammanträden, och den 24 februari 1945 deltog ytterligare två landsflyktiga norrmän.

Sammanträdet den 29 september 1945 på Rosenbad betecknades som »en märkesdag i Stockholms Postklubbs historia». Kriget i Europa var slut, och för första gången sedan 1939 träffades klubbmedlemmarna två gånger på ett år. Det var samtidigt nordisk postkonferens i Stockholm, och alla de fem nordiska postcheferna besökte klubben. De kom under kvällen på tanken att ge Postklubben en gåva som minne av dagen. Det blev en ord-

förandeklocka av silver, som överlämnades av Anders Örne vid nästa sammanträde.

Vid sammanträdet i april 1947 var den nye generaldirektören Erik Swartling med för första gången. Även Anders Örne deltog. Han fortsatte att besöka Postklubben även som pensionär.

Den 25 april 1955 var det kvinnor närvarande. Det var Postflickorna som sjöng under ledning av Tord Wetterberg. Och 1957 blev det diskussion om medlemskap för kvinnor. Frågan föll emellertid. 1966 togs den upp på nytt, men inte heller då blev det någon ändring.

Postinspektör Pehr Bergman var en av dem som var med och grundade Postklubben 1877. Hans son, Bo Bergman, tillfrågades 1962 om han ville bli hedersledamot i klubben. Erbjudandet var naturligtvis främst en hyllning till skalden Bo Bergman, men det hade inte kunnat göras om han inte varit postpensionär och f d posttjänsteman. I ett vänligt brev tackade Bo Bergman för erbjudandet och accepterade det. Han betonade värdet av gott och frimodigt kamratskap och önskade klubben lycka och framgång. Som vi vet kände sig Bo Bergman aldrig särskilt engagerad i postyrket. Hans tankar fanns, som han säger i brevet, »på annat håll». Han kände emellertid till Postklubben och berättade att han hade ett levande minne av faderns kamratliv i klubben på 70- och 80-talen.

Vid ett senare tillfälle, i maj 1967, skickade Bo Bergman en versifierad hälsning till klubben. Det var samma år som han dog.

Många bemärkta män inom Posten har varit medlemmar i Stockholms Postklubb, men klubbens stöttepelare har inte bara bestått av Postverkets främsta. Vi skall inte här göra någon uppräknig av namn på män som genom åren har varit i ledningen för Postklubben. Vi skall bara nämna att klubbens ordförande just nu är Helge Jäder, och att den viktiga sysslan som klubbmästare sedan 1954 sköts av Carl-Otto Ohm.

Den som inte är medlem i klubben och läser det här ställer kanske frågan: Varför tillåter ni inte kvinnor i klubben? Ja, det beror väl främst på att det är en så gammal regel att den har blivit en smått vördnadsvärd tradition. I våra dagar, när manliga och kvinnliga kolleger ändå träffas ganska ofta, kan vi inte då tillåta oss att vårda en sådan här tradition, som kanske är dum men samtidigt rolig?

De begränsningar som i övrigt gäller för medlemskap i Stockholms Postklubb är på sätt och vis uttryckta i namnet på klubben. Man skall vara postanställd eller postpensionär, och man skall bo eller tjänstgöra i Stockholm, varmed menas Storstockholm, och även det begreppet har vid behov getts en ganska vid tolkning.

Hur kommer det sig att Stockholms Postklubb har levt så länge och att den fortfarande tycks vara livskraftig? Ett försök till svar: Det beror på

Postklubbens nuvarande ordförande, Helge Jäder, i samspråk med museilektor Paridon von Horn, som höll ett intressant kåseri kring gamla Stockholmsbilder när Postklubben firade sitt 100-årsjubileum i april 1977.

att klubben fyller en uppgift som är på en gång anspråkslös och angelägen, nämligen att bereda en angenäm samvaro åt människor som är kolleger och arbetskamrater, en samvaro i trivsamt och avspänd men gärna festlig miljö. Det innebär en samvaro mellan män i skiftande tjänsteställning och i olika åldrar, mellan aktiva och pensionärer. Och därmed är vi inne på något som kanske är det allra tjugigaste med Postklubben — att olika åldrar trivs tillsammans, från de yngsta några år över 20 till de äldsta några år över 80. Det är på sitt sätt ett tecken på att traditionen i klubben inte är förlegad utan livskraftig och aktuell.